

H. 212 / 944.

V. V. HANEȘ
DOCTOR IN FILOSOFIE ȘI LITERE

RENAȘTEREA ROMÂNIEI MODERNE

I.

CONTRIBUȚIA EMIGRAȚILOR DELA 1848

„CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

V. V. HANEȘ
DOCTOR ÎN FILOSOFIE ȘI LITERE

In. A. 63.229.

RENĂȘTEREA ROMÂNIEI MODERNE

I.

CONTRIBUȚIA EMIGRAȚILOR DELA 1848

„CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

I.

RENAȘTEREA ROMÂNIEI MODERNE ¹

Oamenii politici ai secolului al XIX-lea urmăreau reconstituirea generală a Europei, pe principiul dreptului popoarelor. Problemele teritoriale cedau locul problemei naționalităților.

Era o lume întreagă de națiuni luptând împotriva înăbușirii individualității de către stăpânirile autocrate; toate manifestau aceleași năzuințe.

S'au ivit diplomații care recunoșteau că de atunci înainte trebuia să se țină seamă de ideea de rasă, în determinarea hotarelor dintre popoare.

Ca urmare, și la noi se formează un curent, în sensul ideii naționale și al cărui izvor îl găsim în tendințele de libertate și de dreptate socială ale vremii. Năzuința de afirmare a naționalității era motorul sufletelor românești, în avântul lor spre emancipare.

Un curent național începuse a lua naștere în Principatele dunărene încă pe la finele secolului al XVIII-lea. De atunci se vorbea, de reconstituirea unui Stat român în cuprinsul hotarelor vechii Dacii. Și mereu crescuse nădejdea: naționalitatea implica unitatea de rasă și de credință, libertatea nu se despărțea de ideea de mărire și înălțare.

Deși stimulată și ajutată de ideile moderne, mișcarea noastră națională nu putea isvorî din străinătate, ci din însăși fibrele neamului, unde tradiția, jertfele plămădite ani și secol de-a rândul, cu pământul, credința, limba și aspirațiile îi cultivaseră germeii ce trebuiau să isbucnească la lumină.

Pretutindeni în Europa, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, popoarele se agitau pentru o nouă soartă. Doctrinile marelui revoluții aruncaseră prima sămânță spre această năzuință. În urmă, știința, cu toate ramurile ei, a întărit noile directive. Studiile de arheologie, filologie și istorie propuneau și formulau idealuri nouă ale popoarelor cari, într'un fel, erau o reîntoarcere la vechile tendințe ale raselor de a se regrupa, în simplitatea și energia asprelor lor virtuți.

¹ Vezi *Formarea opiniei franceze asupra României în secolul al XIX-lea*, vol. I și II, 1930, de autorul acestui studiu.

La noi, deși aportul științei la redeșteptarea noastră națională a fost mai redus, sentimentul rasei și al limbii comune a fost și el redeșteptat prin cercetările filologilor dela finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului următor.

În țările apusene, oamenii politici se grupau înăuntrul guvernelor și parlamentelor, să slujească interesele diferitelor naționalități. Românii înșiși și-au găsit sprijinitori față de opinia publică, în bărbații eminenți ai timpului.

Strigătele de alarmă ale Românilor dovedeau că îmbrățișarea cauzei lor prezintă interes și că trebuia să se facă front comun, împotriva oricărei primejdii. Drumul era limpede, scopul era mareț. O armată de educatori, recrutată dintre oamenii luptători ai noilor principii, erau în măsură să vegheze în țările române, ca posturi înaintate ale civilizației apusene.

Fiecare scriitor, amic al Românilor, putea să spună: suntem gata să fim interpreții voștri pe lângă opinia publică europeană, dar e de datoria voastră, a Românilor, să vă uniți eforturile și să vă susțineți cauza, în fața lumii civilizate. Cine nu se sbate pentru interesul său, n'are drept la sprijinul altora.

Era mult de făcut în sensul acesta. Țările noastre erau puțin cunoscute și cu atât mai puțin stările dela noi. Se știa în mod vag de un popor asuprit, care suferea din cauza stăpânitorilor. Se mai știa întrucâtva că acest popor e de rasă latină și că poartă în sufletul său, comoara geniului latin, păstrată în ciuda invaziunilor și stăpânirilor streine.

Câte un călător strein, străbătând țările noastre, lăsa în însemnările sale, unele date, despre starea drumurilor și obiceiurile dela Curțile domnești și boierești.

Preocuparea de țara noastră se ivește odată cu scrierile publicate în streinătate, asupra drepturilor noastre, în silințele diplomației de a le impune în fața lumii și a le face recunoscute și susținute de marile puteri europene.

Pe de altă parte, contactul și în țări streine și în țara noastră, prin mijlocirea emigraților, cu civilizația din Apus, trebuia să inspire tineretului român, pornirea împotriva oricărei asupri și să-i desvolte simțământul libertății.

Școalele românești, hrânite deasemenea cu idei nouă, au dat țărilor noastre, un număr din ce în ce mai însemnat de bărbați, ieșiți din clasele de jos ale societății, dar cari au ajutat, cu toate puterile pe tinerii boieri, în acțiunea lor spre o viață nouă.

În fiecare an, tinerii cari își terminau studiile îngroșau rândurile clasei burgheze; ei se exaltau la ideile de libertate și la amintirile glorioase ce li se evocau, nu visau decât de a reda țării românești strălucirea virtuților de altădată, de a le face să fie la gurile Dunării, sentinelele înaintate ale civilizației, de a le aduce independența, de a face din Români un popor liber și de a reuni laolaltă toate ținuturile patriei române.

Românii începeau să se deprindă, încetul cu încetul, cu ideia unei țări comune, idee care întârzie să pătrundă în toate manifestările vieții lor.

Propaganda drepturilor Românilor nu trebuia să rămână numai între hotarele țării noastre; ea trebuia dusă în afară și nu rămăsese altă speranță și altceva de făcut decât de a lumina opinia Europei și a face ca puterile occidentale să cunoască starea Principatelor, să le determine a se interesa de viitorul României, punând o stavilă acțiunii omnipotente a puterilor streine ce ne înăbușau¹.

* * *

În ajunul anului 1848, Europa era minată de toate părțile. În societățile secrete din Apus se visa la o republică universală, la niște State-Unite ale Europei, sau se reconstituiau naționalitățile strivite sub jugul tiranilor.

În ziua de 27 Februarie 1848 izbucni revoluția la Paris, și ca un fulger se întinse în Germania, Italia și alte țări, triumfătoare în unele părți, înăbușită în altele.

Mica societate a tinerilor Români din streinătate urmărea cu pasiune evenimentele. Era cucerită de ideile ce cuprinsese din ce în ce mai viu țările din Apus.

În țară, clasa mijlocie a poporului român se îmbăta și ea de ideea de libertate, care pentru Români mai însemna și independența națională, aspirația de a rupe cu starea trecutului și de a se deștepta la o viață nouă, puternică, generoasă și cu largi orizonturi.

Revoluția n'a înzestrat țara cu vreo reformă importantă, dar a proclamat principii nouă, sămânță fecundă, ziceau unii, sămânță de discordie, pretindeau alții. Rămânea totuși ceva: sentimentul național, aspirația de înălțare a neamului, plămădită în sufletul tinerilor generații, prin opera scrisă, sau prin propagandă orală, a scriitorilor și luptătorilor patrioți.

¹ I. Ghica, *Scrisori*, III, p. 165.

Evenimentele politice de atunci au mai avut o influență bine-făcătoare asupra unei părți din populația țării, anume a orașelor; au sădit în spirite entuziasmul pentru o idee, pentru un scop, întrucât mobilul mișcării era nobil, înălțător, patriotic, mijlocul de a-l realiza era adoptat fără șovăire și astfel se strecurau, în spiritul nostru public, inovările politice, literare și sociale ale timpului.¹

Sub impulsul acestui spirit, s'a alcătuit guvernul provizoriu constituit din Ștefan Golescu, Heliade, Tell, Magheru, Pleșoianu, și alții cari au supus Domnitorului din Țara Românească, Gheorghe Bibescu, *Constituția* revoluționară, cerându-i să vină în fruntea mișcării celei nouă.²

Revenind în țară tinerii Români ce învățau în țări streine și cari se puteau înțelege cu patrioții liberali și cu unii ofițeri crescuți în cetirea operei unui Nicolae Bălcescu, au ridicat și ei tricolorul revoluției.³ Incetul cu incetul, aceasta a pus stăpânire pe literatură și poezia a luat armele în mână.⁴

România dela 1848 — după spusa D-lui N. Iorga — avea să popularizeze politica Europei.⁵

Revoluția izbucnită în Țara Românească, la 23 Iunie 1848, era urmată, câteva zile după aceea, de mișcarea din Moldova, pornită și condusă de câțiva bărbați cu idei radicale.

Caracterul acestei mișcări se precizează mai târziu, prin dorința de unire a celor două Principate, prin apelul adresat Românilor din Transilvania și din Bucovina, astfel că scopul ei trebuia să fie unirea întregii populații românești de aceeași rasă și limbă. În chipul acesta mai mult decât ideile liberale, ideea românească strângea laolaltă pe toți revoluționarii din Principate și de peste Carpați.

Mișcarea Românilor nu convenea unora dintre diplomații streini. Denumirea de „România“ părea o rătăcire, în fața lor, ne spune M. Kogălniceanu⁶, iar diplomații ruși, printr'o circulară către cabine-

¹ La București se adoptau mai cu ușurință ideile nouă; la Iași mai pe incetul — scrie Vasile Alecsandri în Scrisorile sale către Edouard Grenier (V. Gazier, p. 31).

² *Règne de Bibesco*, t. II. p. 456—457

³ N. Iorga, *Ist. lit. r. s. XIX*, III, p. 3—4.

⁴ Ion Ghica, *Scris.*, III, p. 220. „Acelaș număr din *Foaia*, care aduce declarația dela Islaz, dă României imnul... „Deșteaptă-te, Române“ (N. Iorga, *Ist. lit. r. în s. XIX*, II, p. 262—263).

⁵ Baronzi traduce din *Cartea poporului*, a lui Lamennais (N. Iorga, *I. l. r. s. XIX*, III, p. II).

⁶ In „România literară“, 1855, p. 67.

tele europene, declarau că nu îngăduie frământările din Principatele dunărene, unde o mână de oameni încearcă să restatornicească pe o temelie istorică ce n'ar fi existat niciodată, vechea lor naționalitate¹. Deaceea Turcii ărestară pe capii revoluției, din Țara Românească, C. A. Rosetti, Ion Brătianu, Radu Golescu, Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu,² Al. C. Golescu, Cesar Boliac, St. Golescu, C. Aristia și-i trecură peste hotare.

S'ar fi părut ca, odată cu arestarea conducătorilor, revoluția să fi fost înăbușită.

De fapt, spiritul care a însuflețit-o a ieșit trimfător.³

Revoluția dela 1848 a avut acest însemnat rezultat asupra vieții românești, că a îndreptat-o spre orizonturi nouă: în afară, spre o opoziție fermă împotriva puterii protectoare și spre eliberarea conștiinței naționale; înăuntru, la înlocuirea sistemului de nedreptate și de privilegii, cu ideile generoase ale Apusului.⁴

Ieșia la iveală, se afirma din ce în ce mai mult conștiința națională, formată prin scrierile marilor patrioți, potențată prin actele lor, sprijinită de ideile științei, ajutată de spiritul liberal al popoarelor din Apus, manifestându-se energic în fața lumii civilizate.

Prin Revoluția română dela 1848 s'a atras atențiunea lumii civilizate asupra Principatelor. Acest eveniment descoperă imensei majorități a publicului european o stare de lucruri pe care n'o cunoștea. Deacum înainte înțelegea toată lumea că tendințele de stăpânire ale streinilor erau angajate într'o mare luptă cu aspirațiile naționale ale unui popor, pe care nimic nu-l mai putea împiedica în drumul revendicărilor sale.

Această dată formează epocă în istoria Românilor, căci ea înseamnă momentul de redesteptare care a pregătit terenul marilor revindecări și înfăptuiri naționale de mai târziu.

Ea desvoltă o conștiință nouă, care începe să se afirme și în noua organizație a Statului.

A fost un timp când trebuia mare îndrăsneală și abnegațiune

¹ Nota circulară a cabinetului rusesc către reprezentanții săi din streinătate (din 19 Iulie 1848): v. și *Anul 1848 în Princip. Rom.*, II pag. 612.

² D. Bolintineanu, în cartea sa *Călătorii pe Dunăre*, descrie exilul dela 48. al Românilor din Muntenia; v. și Eliade Rădulescu, *Amintiri asupra regen. rom. sau even. dela 1848*, Buc., 1903, p. 1—3.

³ H. Desprez, *La Révolution dans l'Europe orientale*, în *La Revue des Deux Mondes*, 1848, IV, p. 630—658.

⁴ A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice*, p. 296.

unui Român — ne spune Ion Ghica ¹ — ca să cugete naționalitate și libertate; pentru aceasta îi trebuia să renunțe la orice dreptate din partea conducătorilor, să încheie pact cu persecuțiunile, cu exilul și cu proscierea și să nu mai aibă nici o nădejde de îndreptare.

„Acei cari se hotărâu să vorbească sau să scrie despre drepturile Românilor, despre viitorul și speranțele lor; să pomenească măcar de desființarea robiei, de împrăștierea clăcașilor, de încetarea protectoratului, de recuperarea autonomiei, de unirea Moldovei cu Valahia, să critice nedreptățile și prevaricațiunile în justiție și administrație, trebuia să se ducă peste țări și peste mări, să se ascundă și să-și schimbe numele, căci altfel se expuneau a fi trimiși să-și spăsească sentimentele și îndrăzneala în vreo temniță sau cel puțin în vreo mănăstire. Noi am apucat timpuri grele, pe când Câmpineanu, Mitică Filipescu, Nicolae Bălcescu se pocăiau la Plumbuita, la Snagov, la Mărgineni și în Ocnele dela Telega, topindu-și sănătatea și averea“ ².

Cu toate aceste suferințe, patrioții români nu dedeau înapoi. Lupta, odată începută, trebuia dusă mai departe.

Mult am luptat noi tinerii de pe atunci — scrie tot Ghica — cu prejudecățile și obiceiurile cele rele; mult am apropiat noi clasele între dânsele, multe idei greșite am spulberat și multe idei moderne am împlântat în spirite ³.

Ei lucrau la dezvoltarea naționalității române: deveniseră „sâmburele împrejurul căruia se grupase ideile viitorului“. Era o generație care trăia cu mintea ațintită la fapte mari și patriotice, plină de credință în Dumnezeu și speranță în viitorul României, hrănită cu aspirațiuni înalte, dintre care multe s’au realizat, și care au deschis drum larg de reflecțiune și înfăptuire generațiilor viitoare. ⁴

Spiritul revoluției dela 1848 va conduce pe Români la unire și la independență; deci la putere și viață.

* * *

În toamna anului 1848, șefii revoluțiunii românești, căzând jertfă patriotismului lor, suferiră urgia prigoanei și a surghiunului: unii, Heliade, Generalul Tell și Nicolae Golescu, foștii membri ai cămăcămiei, fură trecuți peste graniță în Ardeal; alții, Costache și

¹ I. Ghica, *Scrisori*, I, p. 153.

² I. Ghica, *Scrisori*, p. 153—154 (notă)

³ Idem *Scrisori...* I, p. II, III.

⁴ Idem, I, p. 28 (notă).

Nicolae Bălcescu, Dumitru și Ion Brătianu, Ștefan, Radu și Alexandru Goleșcu și Cesar Bolliac, sunt duși sub escortă la Giurgiu și de acolo pe Dunăre, la Orșova.

În scurt timp, puși în libertate, se răspândesc și împânzesc țările Apusului.

Cel dintâi care a scăpat din arestul Turcilor a fost C. A. Rosetti; frații Brătianu și Golești l-au urmat. Dintre aceștia Nicolae Goleșcu a plecat deadreptul la Paris. Heliade și Tell s'au oprit la Sibiu, unde a mai sosit și un grup mai numeros de emigranți. Aci au hotărât, în mod provizoriu, ca fosta căimăcămie să lucreze în numele emigrației, pe lângă guvernele streine.

Visătorii sentimentali, printre care se numărau N. Bălcescu, Rosetti și I. Brătianu, nu vedeau altă ieșire în realizarea scopului lor, decât o altă revoluție. Cei realiști examinau problema cu mai mult sânge rece, căutând să situeze autonomia naționalității române în cadrul principiilor politicii internaționale. Unul din spiritele ponderatei dar nu mai puțin hotărâte pentru apărarea revendicărilor națiunii sale, Dumitru Goleșcu, care e feciorul lui Iordache Goleșcu, scria fostului Domnitor Alexandru Ghica, despre necesitatea de a lega soarta poporului român de triumful principiului naționalităților. Fie care națiune are dreptul la propria sa existență, zicea el: și toți oamenii care vorbesc aceeași limbă trebuie considerați ca formând aceeași națiune. Acesta e semnul distinctiv pe care li l-a dat Dumnezeu ca să separe pe unii de alții pe glob. Frontierele teritoriale vin în al doilea rând...

Nu însemnează însă că frontierele nu-i interesau. Dimpotrivă, înțelegeau să lucreze pe lângă cancelariile europene și să facă propagandă de a obține cel puțin unirea Principatelor, lăsând în seama viitorului unirea și a celorlalți Români într'un singur și puternic Stat.

Erau și alți emigrați care nu lucrau sub egida nimănui, dar care în cercul de acțiune au procedat cum s'au priceput mai bine. Aceasta nu i-a împiedicat să fie utili cauzei, căci toți socoteau mișcarea dela 48, ca o dovadă de redeșteptare națională.

În cercurile emigraților români, din diferitele centre europene, agitațiile deveneau din ce în ce mai vii. Generalul Magheru scrie din Trieste (la 24 Ian./5 Fevr. 1849) despre situația emigraților de acolo. „Frații expatriați I. Snagoveanu, Bolliac, N. Bălcescu, Bolintineanu, Gr. Ipătescu, A. Zane, Aristia, Ionescu, Deivos, au trecut în Transilvania, unde se află și Tell și Eliade, la Sibiu“. În Ardea se găseau 200 emigrați de peste Carpați. Mulți alții se îndreptaseră

spre Occident: la Londra și la Paris. Magheru silit de bănuelile Ungurilor, venise din Ardeal, la Triest. Cercul de acolo aderă la politica alături de Turcia și împotriva Rusiei.

Magheru, dela Triest, I. Maiorescu dela Francfort, și cei dela Paris au luat hotărârea să numească un comitet care să ia toate măsurile pentru întreținerea fraților moldo-valahi, în pribegie, și pentru triumful cauzei. Ion Ghica și emigrații dela Constantinopol erau de părere să se numească un singur șef, ca să se dovedească cum că Românii erau uniți și că luptă solidar pentru fericirea țării lor.

În spiritul celor hotărâte, Ion Maiorescu duce întreaga acțiune de la Francfort¹.

La 7 Februarie 1849, se anunță plecarea lui Mihail Kogălniceanu, la Paris. Prezența lui era însă mai necesară la Viena, în calitate de agent al Principatelor.

La această epocă, Nicolae Bălcescu se găsea la Constantinopol. Împreună cu I. Bălăceanu și cu I. Ghica, da ideia înființării unei legiuni române în Transilvania, care să lupte împreună cu Ungurii, în contra absolutismului și pentru liberarea naționalităților. Bălcescu se oferea să meargă la Moți, să se înțeleagă cu Avram Iancu și cu Axente.

Kosuth, reprezentantul Ungurilor, era și el animat de ideea unei reconcilierii a națiunilor oprite.

Bălcescu și Bălăceanu pleacă în Transilvania, în ziua de Paști, 1849; ceilalți emigrați dela Constantinopol, printre cari Al. Manu, Caracaș și C. Florescu, trebuia să-i urmeze în scurtă vreme.

După multe peregrinări, N. Bălcescu se stabilește și el la Paris. Se semnalează deasemenea acolo prezența lui Ion Voinescu, a lui Gh. Crețeanu, N. Nicoleanu, Depărățeanu, Dimitrie Bolintineanu și Ralet.

O mențiune specială pentru marele patriot C. Negri, care după ce a luat parte la mișcarea din Iași, și-a petrecut viața în exil, la

¹ Primul memoriu către Min. germanic la Francfort, 17 Sept. 1848; al II-lea memoriu, la 16 Noem. 1848. — I. Maiorescu către Magheru, îi lămurește activitatea dela Francfort (I. Ghica *op. cit.* p. 159—168). I. Maiorescu către Bălcescu, același lucru (*idem*, p. 168), *La 7 Fevr. 1849*. Maiorescu, din Viena, scrie lui N. Bălcescu, la Trieste (Bălc. îi scrisese la 1 Fevr. și îi spunea că mai seade în Trieste, 5 zile). Bălc. îi imputase că ar fi contra Turciei; Maiorescu protestează și-i explică că totdeauna a fost pentru întărirea relațiilor cu Poarta Otomană (p. 170).

Paris, sau la Constantinopol, cheltuindu-și averea pentru cauza națională și ajutând pe prietenii săi din exil.

În Iunie 1849, se găseau la Paris: Tell, Eliade, Rosetti, Brătianu, Voinescu, C. Bălcescu, Nicolae Cretzulescu. Erau grupați: Tell și Eliade de-o parte; Brătianu și Rosetti, de alta.

A. C. Golescu, a cărui activitate la Paris e remarcabilă, arată într'o scrisoare către Ghica, votul emigraților dela Paris, care confirma pe al emigrației din Transilvania și prin care Eliade și Tell se socoteau chemați, împreună cu Nicolae Golescu, în fruntea intereselor emigrației române ¹.

Ion Ghica e în permanentă legătură cu trei dintre emigrați: Al. Golescu, dela Paris, Ion Maiorescu, dela Francfort, și Generalul Magheru dela Triest ². Redactează în toamna lui 1848, un plan de organizare a emigrației, împreună cu Ubicini, care trebuia să-l susțină în fața Românilor, ce se găseau la Paris ³. După concepția lui, se simțea nevoie de un conducător unic, în scopul unei acțiuni comune, și de un centru al ei, care nu putea fi mai bun, decât Constantinopole, cu agenți în toate capitalele și ori unde cerea trebuința, pentru a pleda drepturile țării pe lângă toate guvernele Europei și a atrage simpatiile prin presă și prin opinia publică, asupra Românilor, arătând lumii pericolul ce putea rezulta pentru Orient dintr'o prea mare estindere a acțiunii Puterii dela Răsărit.

Ion Ghica se gândise mai de mult să propună președinția emigrației, fostului Domnitor, Al. Ghica, cu care vorbise îndelung la Viena, în 1845—46, în privința principiilor programului revoluționar. În cazul când aceasta nu va reuși, se gândea la Nicolae Golescu, pentru legăturile lui de amicitie cu Soleiman Pașa, fostul comisar al Porței, în Principate, în timpul revoluției ⁴.

El se adresase lui Al. G. Golescu și St. Golescu, la Paris, la 17 Dec. 1848, și le dase ideea de a se aduna, ca să determine un mod unitar de lucru. Printre Românii sosiți la Paris, la acea dată, mai erau N. Golescu și Grădișteanu. Se mai afla acolo și Vasile Alexandri. Erau așteptați să sosească: Negri, Alexandri cel mic, un Moruzi, Lascăr Rosetti, Iepureanu și alți Moldoveni.

Bani de propagandă n'aveau. Se spera ca Moldovenii așteptați să aducă ceva parale. C. Bălcescu avea cu dânsul 3000 galbeni,

¹ Din 27 Iunie 1849, Fontenay-aux-Roses (I. Ghica, *op. cit.*, p. 88).

² I. Ghica, *op. cit.*, p. 51—52; ³ *Ib.*, p. 52; ⁴ *Ib.*, p. 60

dar pe cei mai mulți îi dăduse lui Magheru și Eliade. Fără bani, cum să lucreze și să pornească delegați la Constantinopol și la Viena!

Ștefan Golescu scrie la 17.XII.1848 c'a venit la Paris să întocmească un memoriu, care se va înainta diferitelor Camere și Miniștere, spre a se face vâlvă în jurul revoluției, din țară și a se protesta împotriva ocupării Principatelor. A. G. Golescu susținea ca propaganda să se facă de Români, ca să dovedească popoarelor care nu-i credeau capabili de sentimente naționale, că erau vrednici de atențiunea lor. El avea simpatii pentru o conlucrare cu Austria. Asigurat elementul românesc în Transilvania, rezista și cel din Principate.

Dar gândul majorității emigrației era ca cei mai mulți să lucreze pe lângă guvernul din Constantinopol. Nu se concepea o acțiune împotriva puterii suzerane, cum voia o mică minoritate dintre ei. Se căuta o cale de mijloc, ținând seamă de Poartă, căreia trebuiau adresate protestele Românilor, și menținându-se în contact cu celelalte Puteri, cărora să li se comunice demersurile făcute, cu stăruința de a ne sprijini. În sensul acesta judeca Ion Voinescu.

Dela Constantinopol și veneau speranțe mari; Turcii doreau să se rezolve numai cu ei cererile Românilor, țineau să dejoace, în înțelegere cu Români, planurile perfide ale Rusiei, și să ne ajute cum se putea mai bine, pentru a face cunoscute dorințele noastre la Paris, Londra, Francfort, Viena, Berlin, etc.

Dar pe la finele lui Mart 1849, înțelegerea între Poartă și ambasadorul rus, în privința Principatelor, este făcută, în sensul că se numesc ca domnitori B. Știrbei în Muntenia și Gr. Ghica în Moldova.

După convenția dela Balta-Liman, cei trei foști caimacani, Eliad, Tell și N. Golescu se întorc la Constantinopol, venind dela Paris, deși I. Ghica, ce nu corespundea direct cu ei, îi anunțase totuși prin mijlocirea lui Al. G. Golescu, să nu vie, fiindcă Poarta se obligase față de Ruși să-i prindă și să-i interneze în Asia.

Ei au sosit totuși și deabia s'a permis unuia dintre ei, lui N. Golescu, să meargă dela vapor până la locuința lui Suleyman-Pașa. Au fost apoi imediat siliți să se înapoieze la Paris.¹

Dar odată ajunși din nou acolo, au întărit acțiunea revendicărilor românești.

¹ I. Ghica, *op. cit.*, p. 200—202.

Se preconiza o mișcare comună cu mișcările liberale din toate celelalte țări și înființarea unui organ de publicitate care să se ocupe de naționalități.

Imprejurările politice erau favorabile înțelegerii popoarelor impilate.

Românii din Constantinople intraseră în relațiuni cu mai mulți italieni influenți cari le pusese la dispoziție coloanele ziarelor celor mai importante. Baronul Tecco, Ministrul Piemontului, sprijinia acțiunea Românilor. Aceștia erau în bune relațiuni și cu Ungurii și cu Polonezii, prin căpeteniile lor, și începuseră să se ocupe de organizarea unei legiuni române în Transilvania.

Ca răspuns la propunerile și inițiativele venite din diferite locuri C. A. Rosetti voia înființarea unui comitet dintre Români, care să conducă acțiunea emigrației. Comitetul să trateze cu Poarta, păstrând totdeauna demnitatea națională. Ca mijloc de propagandă, cerea publicarea unui ziar în Franța, a altuia în Germania, și unui al treilea în Transilvania. Alături de acestea să se publice și să se răspândească broșuri pentru susținerea spiritului de libertate a națiunii¹.

În privința formei de guvernământ, Rosetti rămâne la ideile sale înaintate, dorind o republică democratică și socială.

Veștile despre un războiu între Turcia și Rusia bucură pe emigrații români, cari se gândeau să se ducă la Constantinopol, să formeze o legiune moldo-valahă și să meargă alături de Turci.

Aproape 2000 de Români, emigrați și exilați, cari întruneau în sufletul lor cea mai mare doză de inteligență și simțământ patriotic, pe de o parte, și cea mai pronunțată ură împotriva protectoratului rusesc, pe de alta, se puteau aduna pentru această împrejurare.

Față de Poartă, propaganda românească se dovedea de un lealism și de un devotament constant, întrucât această atitudine corespundea și interesului nostru național. Alexandru Golescu îi cerea lui Ghica dela Constantinopol, să caute prin arhivele turcești, date referitoare la dreptul nostru politic, îi comunica rezultatele întrevederii cu Thiers și-i arăta că trebuie să facă mereu petiții în dreapta și în stânga, fiindcă numai așa putea pune pe tapet chestiunea noastră și sili pe diplomații europeni să se ocupe de ea.

Activ și realist, Alex. Golescu se înțelese și cu Ioan Maiorescu, din Francfort, ca cu ajutorul Ministerului de ocolo să se mijlocească

¹ C. A. Rosetti către I. Ghica, Paris, rue Fleurus 1, 11 Maiu (*op. cit* pag. 72).

o conferință diplomatică pentru cauza Principatelor, între Franța, Anglia și Germania. Ministerul din Francfort a și recomandat agenților săi dela Paris și Londra să cerceteze dispozițiile Cabinetelor în privința țărilor române și să atragă atenția lor asupra importanței ce putea căpăta cauza Principatelor într'un caz de război între democrație și absolutism.

În acelaș timp, Golescu pleacă la Londra, cu scrisori din partea lui Schmerling, Ministrul trebilor din afară, din Francfort, către agenții puterii centrale și ai Prusiei: „Cu dânsii o să lucrez ca să îndemn Ministerul să înceapă discuții asupra Principatelor, dimpreună cu Cabinetul francez și cel vienez.“

La acea dată, el prepara o petiție, pe care intenționa s'o prezinte Adunării Naționale, din partea sa și a lui Ion Maiorescu, pe a cărui semnătură a luat-o la Francfort și care avea ca și el puteri nelimitate, cerând formal și oficial protecția franceză, după cum vor proceda la fel față de puterea centrală germană și a Angliei.

Cererile pentru Francfort și Londra erau, fără îndoială, scrise pe alt ton; fiecărei națiuni trebuia să se adreseze într'un fel aparte. Franței trebuia să-i redeștepte sentimentul de rasă și de origină. Această țară era susceptibilă sentimentului onoarei; această fibră trebuia mișcată.

La Paris, cel puțin, era singurul mijloc de a provoca un raport din partea Comitetului Afacerilor Streine, întemeiat pe o lucrare serioasă, o examinare atentă, o anchetă asupra stărilor din Moldo-Valahia.

Nu mai rămânea acestei nefericite țări decât să apeleze la sentimentele de dreptate ale Europei liberale. Era necesar să se intervină pe lângă Cabinetele europene, pentru a se forța Rusia să libereze Principatele și să asigure respectul dreptului public distrus de această putere. Românii rugau diplomația europeană să ia în considerare memoriul ce cuprindea aprecierea drepturilor împotriva protectoratului rusesc: să dea, în fine, soluția în chestiunea moldo-valahă, potrivit dorințelor și drepturilor imprescriptibile ale poporului român¹.

Plenipotențiarilor noștri, în frunte cu Al. Golescu pentru Franța și Anglia, și Ion Maiorescu pentru dieta Germaniei și guvernele

¹ Memoriul fusese trimis Lordului Palmerston. — În acelaș timp A. G. Golescu mai vorbește despre o notă trimisă lui Drouyn de Lhuys, spre a determina să dea instrucțiune lui Aupick să se opună formal la orice proiect de confiscare; precum și de un memoriu statistic trimis aceluiaș, pentru a-i arăta importanța materială a problemei moldo-valahe. Deasemenea o schiță de proiect asupra dreptului nostru istoric.

Confederațiunii, și-au făcut datoria cu zel, patriotism și inteligență, răspândind adevărul asupra cauzei românești și reclamând atenția Europei asupra Principatelor, după cum scrie Ion Ghica. Acestuia îi cerea Golescu sfaturi, la fiecare pas, cum să lucreze; și în toate rapoartele lui, găsim un ton de moderație și de bun simț. Totdeauna statornic și serios în atitudinea sa, continua să se intereseze de problema românească și de ecoul ce-l stârnea în forul opiniunii europene.

La Londra se făceau interpelări în chestiunea românească și Lordul Palmerston nu era potrivnic acestei idei, contându-se pe sprijinul său pentru Români — scrie Golescu din Paris, la 24 II. 1849. Poujade era de asemenea bine dispus pentru noi și se punea mare temei pe misiunea sa, dat fiind că Româniile aveau încredere în caracterul său statornic. Tot el fusese rugat să intervie pentru Români înainte de Februarie 1848 și nu acceptase, neavând instrucțiuni pozitive, pentru o politică netă și demnă de Franța; dar acum se părea că împrejurările politice schimbându-se, erau mai favorabile Românilor și Poujade putea lucra pentru noi cu energie și demnitate.

Româniile pregăteau memoriile scrise, spre a fi trimise cabinetelor din Londra, Francfort, Viena și Berlin. Odată tipărite se expediau, cu miile, Parlamentelor diferitelor țări, ziarelor și cabinetelor de lectură¹.

În saloane, în presă, lumea se ocupă de Români, cu o simpatie crescândă. Momentul, de altfel, era favorabil: Franța, Anglia și Austria se apropiau între ele, cu scopul de a se opune planurilor Rusiei în privința Imperiului Otoman.

Protestele Românilor au fost auzite, diplomații examinează această latură a problemei Orientului și dacă, la momentul oportun, nu se ocupă de ea decât în măsura intereselor lor, nu e mai puțin adevărat că din acel moment, un loc nou s'a făcut României: Puterile o luară sub protecțiunea lor. Sub protectoratul colectiv al Europei, România trebuia să meargă cu pași rezezi pe calea propășirii.

¹ Se relevă, în deosebi, atențiunea ce o acorda Românilor, Mr. de Reculot. Golescu era însă împotriva republicanilor, și nu doria pentru țara lui triumful republicanilor socialiști. A. G. Golescu către I. Ghica (v. *op. cit.* a lui Ghica, p. 205—6).

— Cu privire la părerea lui Al. Golescu despre Eliade și Tell, în scrisorile lui către Ioan Ghica, din Paris, 27 Aprilie 1849 (*op. cit.*, p. 213—214 și 215—216).

— Despre contribuția Goleștilor, v. și publicația Așezământului Cultural Ion C. Brătianu. „Din vremea renașterii naționale a Țării Românești, Boierii Golești“, scrisori adnotate și publicate de George Fotino, în 4 volume (Mon. oficial și imprimeriile Statului, Imprimeria națională) București 1939.

II.

CONTRIBUȚIA EMIGRAȚILOR

A.

Ioan Ghica, C. A. Rosetti, Ion Brătianu, Arhimandritul Iosofat Snagoveanu.

Cele mai multe din evenimentele din Principate, dela mijlocul secolului al XIX-lea, mai ales cele ce au pregătit și întărit Statul modern, s'au săvârșit prin stăruința patrioților noștri, cari au susținut cauza românească, în toate orașele mari ale Europei. Lupta pentru libertate și împotriva intervenției streine în organizarea Statului nostru, a fost dusă dealungul Continentului, de un Nicolae Bălcescu, Ioan Ghica, Heliade, etc., de foștii membri ai guvernului provizoriu dela 1848, precum și de alții mai puțin cunoscuți.

Prin mijlocirea emigraților români, Statele din Europa apuseană au luat cunoștință de existența, drepturile și aspirațiile românismului. Dela 1849 — 1856, scriitorii și patrioții, Goleștii, Brătienii, și alții, ajutați de filo-români convinși, au făcut, în capitalele Statelor mari, apeluri stăruitoare, calde, elocvente, în favoarea cauzei Românilor.

Numărul scrierilor, broșurilor, articolelor, făcute sau inspirate de emigrații români, este, în adevăr, vrednic de luat în seamă.

La Constantinopol, unde fusese trimes să obțină bunăvoința Porța și să pregătească opiniunea diplomaților europeni, *Ioan Ghica* a lucrat, cu destoinicie și tact la popularizarea și susținerea intereselor românești. Acțiunea lui nu se mărginea numai la aceasta. El stăruia, prin scrisori și mesagii în țară, să pregătească întărirea Românilor, prin unirea celor două țări surori, deși această idee nu prindea atunci în mintea tuturor.

Armata rusă ocupă Principatele la 3 Iulie 1853. Incepuse războiul cu Turcii. Un strigăt de bucurie izbucni din piepturile exilaților români, cari nu aveau nici o îndoială că Rusia va fi învinsă.

I. Ghica, sub pseudonimul G. Cherinoi, publică o broșură desemnată a fi trimesă tuturor cancelariilor europene, *Dernière occupation des Principautés danubiennes par la Russie.*

În scrierea sa, I. Ghica nu adoptă ideile iluzioniste, fie a constituirii unei federații generale a republicilor naționale din Europa, fie a unui regat daco-roman, cuprins între Tisa și Nistru, ci se mărginește a cere ca Principatele să reintre în deplina exercitare a drepturilor lor, pe temeiul vechilor capitulațiuni și să se ridice protectoratul rusesc. Autorul cerca în plus să se unească cele două principate sub un singur Domn, ales, și cu o adunare reprezentativă, alcătuită din proprietari de pământ.

Ghica însuși ne lămurește că pe lângă broșura tipărită, a înmănat noului Ministru al Porții, un memoriu, în care atrage atențiunea asupra importanței politice ce ar avea participarea României la războiul ce se pregătea. Alăturase și un proiect de manifest ce propunea să fie dat la intrarea trupelor otomane pe teritoriul Principatelor. În el Sultanul declara că trimite oștirea numai ca să respingă pe năvălitori și că îndată, după sfârșirea războiului, va restabili relațiunile dintre România și Poartă pe baza vechilor tratate, încheiate de Domnii români, adăugând că nu va aduce nici o împotrivire la unirea țărilor, dacă locuitorii Principatelor o vor dori.

Insuflețirea pentru o cooperare a Românilor în războiu era așa de mare, că mulți dintre emigrați se și adunase la Constantinopol și porniau spre lagărul lui Omer-Pașa, punând serviciile lor la dispoziția generalisimului.¹

* * *

În tot timpul, din Paris, prietenul său, Vasile Alecsandri, îl ținea în curent cu propaganda ce se făcea acolo, în favoarea cauzei românești și ajuta să se creeze o atmosferă prielnică și în capitala Puterii suverane, răspândindu-se publicațiunile ce ne erau favorabile. Presa se ocupa destul de activ de noi și sprijinia planurile Românilor de a se face cunoscuți în Europa. Gazete ca „Le Courier français“, „La Réforme“, „Le National“ și altele erau cei mai buni avocați ai noștri pe lângă opinia publică europeană. Alecsandri trimetea lui Ghica, pe lângă ziarele favorabile nouă și publicațiuni de altă natură, cum era „Album moldo-valaque“ al lui Adolphe Billecocq, precum și „Revue des Deux-Mondes“, cu articolele lui Hypolite Desprèz despre noi, spre a le distribui pașalelor din Constantinopol și la diferiți ambasadori și cunoștințe cu influență în politica internațională².

¹ I. Ghica, *Scrisori II*, p. 120—121.

² Alecsandri către Ghica, Paris, 26 Dec. 1848 (Ms. 803, Acad., Rom. f. 19).

Aprins în convingeri și agitat în acțiune apare C. A. Rosetti. El pune în legătură mișcările din Franța cu mersul evenimentelor din țările noastre. Spera în izbucnirea unei noi revoluții la Paris și în reflexul favorabil ce-l avea în țările noastre, prin izgonirea puterii protectoare¹.

Spirit optimist, exaltat de ideia triumfului democrației prin revoluție, și de ideia înfăptuirii republicii române, are impresia că Ghica e prea neîncrezător în noile mișcări, dar speră să-l atragă la convingerile și sentimentele sale.

„N'ai tu asigurarea — îi scria el din Paris² — că în curând socialismul are să triumfe?... Nu suntem datori să creăm o patrie, să pregătim mijloacele desrobirii și apoi mijloacele de-a întemeia, de-a sădi libertatea?“

C. A. Rosetti ca și I. Brătianu neputând deosebi că stările dela noi nu se potriveau cu cele din Franța, Italia sau Ungaria, își întemeiau iluziile de libertate pe un sprijin care până la sfârșit n'avea să se ivească.

Radicalii din guvernul provizoriu erau până la 1856 — mai preocupați de problemele internaționale decât de cele naționale. C. A. Rosetti cerea instituirea republicii în Muntenia; Dumitru Brătianu era robii ideilor comitetului revoluționar din Londra, din care făcea parte și Mazzini, Ledru-Rollin și Kossuth. Ion Brătianu, deasemenea, apărea în mișcările revoluționare și e arestat în ajunul războiului Crimeei, și condamnat la Paris, fiind implicat pe nedrept în atentatul împotriva lui Napoleon III-lea.

Dealtfel Ion Brătianu e stăpânit de ideia revoluționarilor maghiari, polonezi și italieni, după cum se vede din broșura *Mémoire sur l'Empire d'Autriche dans la question d'Orient* (Paris, 1885), în care preconizează ideea răscoalei popoarelor din Austria,

¹ Românii vor proclama atunci „Republica română independentă și socială“ — scrie Rosetti (v I. Ghica. Scris. II p. 69). — El locuia atunci în Paris, Rue Fleurs, No, 1 (Mai 1849).

Cu privire la Rosetti, v. și I. Apostolescu, *Infl. des romantiques...* p. IX, precum și N. Iorga, *I. l. r. s.* 19, III, p. 254, despre fondatorul ziarului „Românul“, autorul versurilor publicate în „Scrieri din junețe și exil“, t. I-II, Buc., 1885 ed. II, admiratorul lui Byron și al romanticilor și despre ideile sale de stânga.

² C. A. Rosetti, Paris, 12, Rue de l'Ouest, dans mes meubles, 16 octobre, 1849 (*op. cit.* a lui I. Ghica, p. 78). Tot acolo Rosetti mai comunică lui Ghica cum că în curând 6—10 inși se strâng să lucreze în sensul vederilor lui II invită și pe Ghica să adere la această lucrare (p. 81).

desmembrarea acestui imperiu, reconstituirea statelor slave și unirea Românilor cu țara. Ca și în 1848, el credea în putința unui acord cu Ungurii și Slavii, pe care l-ar fi realizat dacă batalioanele rusești n'ar fi sosit la timp, să împiedice înțelegerea. După concepția lui, Orientul trebuia reconstituit pe baza principiului naționalităților, iar ca mijloc practic, prin eliberarea teritoriului națiunilor mici de către stăpânitorii nelegitimi.

* * *

Printre emigrați se găsea și un sfânt prelat, Arhimandritul Iosofat Snagoveanu. El este întemeietorul vechii capele românești dela Paris, deschisă serviciului religios în 1853, într'una din încăperile imobilului din Rue Racine.¹

În „România literară“ (1855), Vasile Alecsandri menționează rolul lui Iosofat Snagoveanu la Paris, și activitatea desfășurată de el, pentru strângerea rândurilor între toți „Moldo-Românii“ ce se găseau acolo.²

Acest distins prelat român a publicat un *Catehism*, în limba franceză, pentru Românii născuți și crescuți în Franța, precum și o broșură (în 1863), pentru „micii studenți dela Paris“.

În spiritul întregii sale generații, avea încredere în sprijinul marilor State occidentale, pentru rezolvarea cauzei noastre.³ Urmărea și el, ca ceilalți emigrați unirea țărilor române, sub un principe strein,⁴ și acordarea autonomiei și libertății noastre: „Au nu mărturisesc — spunea el — toți bărbații învățați, cari se ocupă azi cu istoria țării noastre, ca Quinet, Elias Regnault, că puține popoare în lume au păstrat origina, limba și obiceiurile, ca poporul român?“⁵

În adevăr Arhimandritul Iosofat într'un magistral discurs ținut

¹ Această casă fiind expropriată în 1882, pentru caz de utilitate publică, și în vederea măririi școlii de medicină, guvernul român a cumpărat în acelaș an, capela Dominicanilor, din strada Jean de Beauvais, care a fost restaurată și adaptată cultului ortodox, sub direcția lui M. Seltersheim, arhitect și inspector general al monumentelor istorice (v. Bengesco, *Bibl.*, p. 51).

² Cf. și N. Iorga, *I. X. 5. 19, III*, p. 173; de asemenea „Steaua Dunării, Nr. 54 din 1856; deasemenea Pocitan, *Inf. Capelei...* p. 13—17 și p. 37—38.

³ „... n'au încetat a mă adresa, împreună cu frații mei din exil și mai pe urmă și cu alți Români și tineri de aici din Paris, către Franța și Anglia, dela cari totdeauna am sperat că vor fi mântuirea țărilor noastre...“ (Pocitan, *op. cit.*, p. 14).

⁴ *ib.* p. 14, 15.

⁵ *ib.* p. 16.

în biserica românească din Paris, ridică glasul său de protest împotriva puterii dela Nord, care-și făcea o fală a fi protectoarea creștinilor din Răsărit și în realitate ajunsese asupra lor¹. Laudă țările apusene, care „surori prin alianță“ își unesc puterile de pe uscat și de pe mare și luptă pentru fericirea întregii Europe. Își exprimă deasemenea nădejdea că Românii vor ști să facă și ei un pas înainte, în momentul când Europa le arată un așa de viu interes. Înălță imn de laudă și recunoștință față de Puterile, care sunt hotărâte să sfarme jugul strein ce apasă pe umerii României și să întemeeze unirea și independența noastră, care alcătuiesc pentru noi „pământul făgăduinței“.

Cuvântul lui Iosophat a impresionat atât de mult, că jurnaliști ca Elias Regnault s'au hotărât să-l publice în mai multe ziare franceze.²

N. Iorga, în capitolul „Premergătorii Unirii“ (*Ist. l. r. s. 19*) arată marele rol, pe care l-au jucat Brătianu, Goleștii, etc., ca simpli particulari, cari băteau la porțile puterilor streine, formând în Europa o atmosferă favorabilă cauzei române. — Propaganda lui Ghica la Constantinopol se cuprinde în *Scrisori*, II (Ed. Bibl. p. toți) pp. 119, 120, 121, 126, 127, 129, 171, 172, 174—176. — Continuarea întrevederii cu Palmerston, după Ms 6 al Acad. Rom.: „...En partant du principe de l'intégrité de la Turquie, nous demandons le respect pour les traités sur lesquels se basent les devoirs du Suzerain et du Vassal.

„Nous réclamons contre la violation de notre autonomie. La Turquie a reconnu nos droits. La Russie les viole au mépris même du nom de protectrice qu'elle s'arroge. Si la Turquie se voit abandonnée par l'Angleterre et la France, elle sera forcée de s'arranger avec la Russie. Et ce sera préjudiciable aux intérêts même de l'Europe entière.

La Russie a incriminé le mouvement valaque de communisme, mais c'est plus que blesser la vérité. Nos droits sont assez beaux, nos anciennes lois assez salutaires pour n'en pas chercher d'autres.

„Nous n'avons pas voulu imiter ; nous avons voulu conserver, sauver nos biens matériels et politiques du communisme czarier“.

— Grigore Ghica, fostul Domn al Moldovei, adresă două memorii, Conferințelor dela Viena și Congresului dela Paris, asupra autonomiei politice a Principatelor și asupra necesității unirii lor sub un principe strein.

În 1854, Barbu Știrbei, Domn în Muntenia, prezintă împăratului Franț Iosif, un memoriu în aseleaș sens. Și George Bibescu și Al. I. Cuza pledară aceeași cauză între 1857 și 1859.

¹ „Discours prononcé par l'Archimandrite Iosophat, dans l'église roumaine de Paris, à l'occasion de l'affranchissement des tzigans“, pp. 4; 27 janvier 1856; Paris, Imp. Maquet, rue de la Harpe, 92.

² Pocitan, *op. cit.*, p. 35—36: cf. și *Zimbrul*, No. 22, 1856.

B.

Ion Heliade Rădulescu

Ion Heliade Rădulescu, unul dintre șefii revoluțiunii românești și ai marei mișcări dela 1848, aflându-se la Paris, își începe activitatea de propagandă printr'o serie de apeluri și manifeste.

1. *Cel dintâi*¹ e datat din 15 August 1850, e adresat „Fraților Români“, e scris în stil biblic, recomandă „rezignarea“ și îndeamnă poporul să nu se ia după cei ce-l împing să-și revendice drepturile cu sabia, fiindcă vinovații sunt tocmai cei ce-i provoacă, spre a-i stăpâni mai bine. Rusia își urmărea interesul său de dominație, și nu salvarea Românilor de sub suveranitatea Turciei.

Partea I a apelului e o analiză a evenimentelor din Țara Românească, la 1848 lăudând pe cei ce au ridicat stindardul regenerării, în numele dreptății și frăției. Vorbește și despre dânsul:

„Doi ani aproape, de când, despărțit de voi, rătăcesc în lume, departe de căminul ruinat“ scrie Heliade.

Amintește c'a fost arestat când a scris în „Curierul românesc“ împotriva tiraniei și acum regretă că n'are putința să continue a apăra drepturile poporului său: „Departe de voi, cât am putut m'am nevoit cu pana și cu tiparul de a vă face cunoscuți lumii, a arăta starea în care vă aflați, a da la lumină drepturile voastre, legile părinților voștri, legile și datinele țării“.

2. *Al doilea apel*, scris tot în stil bisericesc, îl adresează preoților, să vegheze asupra Românilor, și să nu fie unelte ale streinilor cari-i amăgesc cu vorbe sfinte și mari².

3. *Al treilea*³. „După plecarea Rușilor“, arată că Puterile Europei, și în deosebi Anglia, invită pe Ruși să înceteze cu pretinsa protecție a țărilor românești, care au dovedit că știu singure să țină ordinea și pacea.

Heliade crede că nu e încă timpul să ne gândim la o țară unică: ci trebuie întâiu de toate, o acțiune împotriva planurilor puterii protectorare și ale călcătorilor libertăților, printr'o unire cu popoarele martire, în vederea unei rezistențe comune.

Pentru a face cunoscute lumii apusene civilizate, drepturile și obiceiurile Românilor și pentru a arăta abuzurile uzurpatorilor drepturilor și conduita tiranilor, I. Heliade Rădulescu a întreprins pu-

¹ Tipărit la Paris, tipogr. Prève et. Comp. I. I. Rousseau, 15.

² datat: Paris, 25 Sept. 1850 (cf. și Ms. 6 Ac. Rom., p. 11).

³ datat: Paris, 1851, Mai 14/26 (Ms. 6 Ac. Rom., p. 12).

blicarea a trei lucrări: *Le Protectorat du tzar, Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine*¹ și *Souvenirs et impressions d'un proscrit*. Aceste trei lucrări, formează un tot. Prima și a treia lucrare erau tipărite și răspândite, înainte de apariția celei de a doua.

În prima lucrare se vede un copil al României, în adevăr devotat patriei sale, și un credincios al puterii suzerane. În „Souvenirs...“, Heliade scoate la iveală credința puternică a strămoșilor, din care au isvorît legile și obiceiurile Românilor.

Forța Românilor a fost totdeauna cea morală și cea legală, forța tratatelor. În consecință, autorul acestor scrieri a cerut păstrarea tratatelor, respect proprietății și oamenilor, autonomie țării și suzeranitatea Sublimei-Porti. Aceleași principii au însuflețit și poporul în mișcările sale din acea epocă. Din acest punct de vedere, Heliade se separă de alți compatrioți ai săi, pe care îi crede rătăciți de doctrine streine, când împinși de o nobilă, dar fatală ardoare, se ridică împotriva puterii suzerane. N'aș putea aproba — scrie Heliade — nici pe Români, nici pe Turci, dacă și unii și alții, ar aduce o atingere pactului sacru, care stabilește drepturile noastre, ca și întregitatea imperiului otoman².

Luptătorii drepturilor și libertăților noastre întâmpinau însă serioase greutăți din partea boierilor și notabililor țării, cari aveau încredere în Țar și-l considerau ca pe un Mesia al ortodoxilor. Aceștia nu-și dădeau seama că Rusia urmărea să demonstreze Europei că are asupra Românilor, nu numai drepturi după tratate, dar chiar drepturi naturale isvorite dintr'o „comunitate“ de origină³. Guvernul din Petersburg, în Iulie 1848, răspândise un manifest în care spunea că origina Românilor este nesigură, se pierde în negura veacurilor — nu avea îndrăsneala să împingă reaua credință mai departe și înfățișa numai sub forma îndoelii, problema originii noastre. Mai târziu însă (12 Martie 1850), prin publicația „Assemblée nationale“, Rușii împing lucrul mai departe; improvizează scrisori primite din Valahia și se servesc de presa franceză să le răspân-

¹ Paris, 1951, chez tous les éditeurs et principaux libraires de Paris. Imprimerie Prève et Comp., rue I. I. Rousseau, 15.

² În această carte, Heliade vorbește mult despre el. Prefața lucrării este însăși biografia lui: aceasta înlesnește explicarea evenimentelor care s'au succedat dela 1846 până la 1848 și care au dat o fizionomie caracteristică elanului nostru național.

³ Heliade a scris o scurtă disertație, în română și franceză, *Coup d'oeil sur l'origine et la langue des Valaques*.

dească, încercând să arate că Românii sunt Slavi și că, în timpul când toate naționalitățile ținesc să se strângă la o laltă, și ei doresc să se înglobeze în massa slavă. Evident că Heliade se ridică cu toată hotărîrea împotriva acestor machinațiuni. El arată că din primele începuturi, emblema națională a Valahiei a fost vulturul roman, ținând o cruce în ciocul său. În privința limbii, Heliade publică un jurnal literar „Curierul de ambe sexe“, destinat să purifice limba de elementele eterogene și s'o înfățișeze Europei, cu propriile ei caractere.

Dar patriotul român ia atitudine fățișă împotriva Rusiei. Odată se arată entusiast într'una din poeziile sale în fața campaniei rusești. Entuziasmul său scade, la publicarea unei alte ode (2 Sept. 1829). În 1837, combate cu hotărîre politica rusă în Principate. În adevăr, în acest an, Rușii socotiseră că sosise momentul să treacă în Regulamentul organic, o dispoziție, prin care se răpia țărilor românești, autonomia. Heliade, înarmat cu probe suficiente, demonstrează că această dispoziție e contrară tratatelor și izbuti să determine Adunarea generală să protesteze energic împotriva acestei violări a drepturilor țării. Articolul care cuprinde acea dispoziție a fost socotit nul și neavenit. A trebuit un firman smuls de Ruși dela Poartă, ca să se dea sancțiune pretențiilor rusești.

Dar forțele erau inegale: deoparte o mână de patrioți apărând cu înverșunare drepturile patriei lor; de alta colosul rus cu mijloacele sale, materiale și politice, inepuizabile. Heliade ca și ceilalți e nevoit să părăsească țara și să rătăcească în țări streine, timp de doi ani. Cu cărțile lui în mână, s'a adresat puterii suzerane să apere drepturile Românilor. El predica și printre compatrioți, și printre streini, respectul tratatelor; cerea Turcilor acelaș lucru; cerea Europei să se redea Moldovei, Basarabia și Bucovina, provincii pe care Rușii n'aveau dreptul să le smulgă și Turcii să le cedeze.

Dar greutățile erau mari și înăuntrul țării. Aici se întreceau, în ambiții și interese, două partide bine distincte: retrograzii și liberalii. În primul se grupau familia domnitoare, creaturile ei și spionii ruși, vechii boieri fanarioți; în al doilea, erau Românii luminați, cari n'aveau alt interes decât să păstreze neatins drepturile țării, întemeiate pe tratate și pe vechile legi și cutume naționale, destul de liberale și înaintate. Intre aceștia erau și tineri, cari crescuți în țară se indignau de abuzurile ce se făceau și doriau îmbunătățiri, imitate din streinătate. Aceștia aveau simpatiile masei, care nu cunoștea decât suferințele lor.

În partidul progresist și național se concentra tendința întregii națiuni: reforme salutare pe cale legală, îmbunătățiri și stârpirea abuzurilor. Scriitorul examinează mișcarea dela 1848, vorbește despre membrii comitetului revoluției, despre proclamația dela Islaz, stăruie asupra rolului jucat de Francezul Ubcini, secretar al guvernului provizoriu, și despre misiunea sa pe lângă Comisarul Porții Otomane, Suleyman Pașa; și relevă „memoriile justificative“ publicate în „Revue des deux Mondes“ (Paris, 1849).

Heliade e pentru ideea unirii, dar nu ca un om dela 1848, adică iluzionist, ci pe baza autonomiei țării și a suzeranității Turciei. E de observat că el nu separă niciodată revendicările Românilor de dreptul de putere suzerană, a Porții Otomane, tocmai spre a avea garanția unei isbânde. Va veni o zi — scrie Heliade — când popoarele Europei vor recunoaște independența fiecărei naționalități și când Turcia, în lealitatea ei și în propriul său interes, va vedea că e util pentru Europa și pentru imperiul său, să recunoască naționalitatea română și să constituie din ea un bulevard înaintat împotriva barbarilor dela Nord ¹.

În privința unirii Românilor, aceasta nu e o mișcare a timpului, ci o idee pregătită de multă vreme, de scriitori. Dar Rusia se folosea de ea, ca sub masca că o sprijină să strângă pe toți Români laolaltă, sub stăpânirea ei. ²

Scriitorul vorbește și despre rolul emigraților români la Paris. Dacă Franța — spune el — cunoaște astăzi (suntem în Iunie 1851) mai bine ca în 1848, naționalitatea română, acțiunea sa, principiile sale, aspirațiile sale de viitor, patria datorește această binefacere, abnegației și generozității emigraților români. Ei au dat publicații proprii a lămuri opiniunea streină și a salva patria. Umili soldați necunoscuți, ei au luptat fără ambiții, au suferit exilul, sărăcia și mizeria, și au împărțit pâinea, ca să facă față necesităților cerute de cauza comună. Sprijinitorii devotați dela începutul regenerării au slujit patria, fiind cei dintâi la primejdii și cei din urmă la ambiții. Anonimi în acțiune, n'au avut alt scop decât să fie martiri necunoscuți ai regenerării române (p. 405). Mulțumită jertfelor

¹ *op. cit.*, p. 241.

² La pag. 379 — 385, găsim protestele membrilor locotenenței, împotriva Conversației dela Balta Liman, pe lângă guvernul francez. Datat: Paris, 28 Iunie 1849; și semnați: Heliade, Tell, N. Golescu.

La pag. 386 — 390: Memoriul prezentat guvernului englez, asupra ocupației Moldo-Valahiei, de către Ruși. Semnat Heliade și datat 10 Noemv. 1850.

patriotice ale emigraților, intrigile Țarului au fost cunoscute în Europa, națiunea noastră și-a atras din zi în zi, simpatii mai puternice și mai respectabile și Rușii au fost goniți de pe teritoriul nostru sfânt (p. 406).

*Souvenirs et impressions d'un proscrit*¹ e scrisă sub formă de impresii: poezie, fraze trunchiate, agitate, în stil de poeme în proză ținută biblică. Pretutindeni repetiții, ca să facă efect.

Gânduri răslețe la ai lui (p. 52), vane nădejdi ale Românilor în sprijinul Franței (p. 58), descrierea călătoriei din Franța la Constantinopol, un spirit general protivnic pentru puterea protectoare, rugi pentru salvarea umanității și a patriei (p. 121), pagini înobilate de expansiunea unui suflet generos și stăpânit de dragostea naționalității sale.

În peregrinările spiritului său, autorul găsește prilejul să facă apropieri interesante între țara noastră și alte țări. Italia de pildă, atunci nu oferea un spectacol mult diferit de al nostru (p. 145). În privința Franței, Heliade e decepționat. El cunoștea din scrieri o Franță intelectuală și o adora; a văzut Franța reală, și se întreba: unde e libertatea, egalitatea și fraternitatea... (p. 155). Cu cât pătrundea mai mult realitățile din această țară, desprindea și binele din țara lui și numeroase sunt reflecțiunile, politice, sociale și religioase ale scriitorului, asupra patriei sale...

În privința dreptății, face o apropiere între justiția cerută de Români și justiția divină, care înseamnă: „egalitatea materială, intelectuală, morală și politică, adevărata și integrala libertate“ (p. 209).

Ca încheiere a primei părți, autorul arată că Românii s'au ridicat să susțină instituțiile ce existau de veacuri, atunci îngenunchiate de protectoratul uzurpator și cere să se restabilească legăturile cu puterea suverană, pe temeiul tratatelor care respectă autonomia țărilor românești (p. 219).

În partea a doua, Heliade scrie despre unire, făcând doctrina ei evanghelică și considerații religioase asupra principiilor de dreptate și spiritului de adevăr (p. 235). Vorbește apoi despre viitorul umanității (p. 271) și despre martirii pentru cauzele mari.

Paginele finale cuprind note explicative.

Ms. 6 dela Academia Română (p. 17 — 24) cuprinde și alte însemnări asupra acestor „*Souvenirs et impressions d'un proscrit*“
 Descrie drumul său până în Franța: „...mon rêve était toujours la France; car c'était le rêve de ma jeunesse, le but de mon péle-

¹ Paris, 1950, Imprimerie Prève et Co. Rue I. I. Rousseau, 15 pp. 304.

rinage, l'espérance de ma patrie... Mon coeur était gros d'espérances : car je venais chez des hommes libres, généreux et justes... La France, en tendant une main amicale et sincère à la Turquie, en lui prêtant au moins un secours moral, aurait secouru la Roumanie, sa victime, et servi sa propre cause“.

Deasemenea dă relațiuni asupra audienței neîncununată de succes la Ministerul francez, și reproduce rezultatul audienței la Lord Palmerston, în Londra:

— „Que peut faire l'Angletere pour votre pays? nous demanda le noble ministre.

— Le secourir au nom du droit en tendant une main loyale à la Turquie.

— Sur quoi se basent vos demandes?

— Sur l'intégrité de l'empire ottoman.

— Bon...

— Cette intégrité est violée par l'invasion moscovite. Voilà l'objet de notre réclamation...“

C

Dimitrie Bolintineanu

Dimitrie Bolintineanu afirmându-se, în țară, ca un element de nădejde, atrase atențiunea patrioților A. G. Golescu și Ștefan Golescu, cari, în 1845, au constituit un fond ce i-a fost trimis, ca să-și continue studiile în străinătate. Așa se face că în toamna aceluiaș an, poetul român pleacă la Paris, pentru întâia oară.

După revoluția dela 1848, Bolintineanu părăsește pentru a doua oară țara; trece în Transilvania și apoi se îndreaptă spre Constantinopol și spre Paris, spre a-și relua studiile, începute înainte¹.

Românii emigrați nu se lăsau descurajați de persecuțiile la cari erau supuși sau de lipsurile vieții materiale; ei continuau lupta pentru revendicările drepturilor Românilor.

De data aceasta, ideea fundamentală a preocupărilor lor era ideea unirii Românilor și sediul principal al acțiunii lor era Parisul.

Bolintineanu a luat o mare parte la propaganda românească între 1848 și 1857. Prin scrierile sale, în românește și în franțuzește, el caută să deștepte în sufletul emigraților români și al Francezilor generoși, simțiminte prielnice poporului român nedreptățit și asuprit.

Cf. Bolintineanu, *Poezii*, p. 499, notă ; *Brises d'Orient*, p. IX.

În *Albumul Pelerinilor români*¹, el dedică poezia „În Exil“, Românilor emigrați, cari îndură mai mult greutățile exilului.²

Aceștia, în fruntea celorlalți, luaseră parte la luptele revoluționare, pe străzile Parisului, și văzuseră pe Regele Philippe căutându-și refugiul în streinătate; unii dintre ei asistaseră la revoluția din Viena și întâlniseră pe Prințul Metternich fugind din pricina furiei poporului.³

În proclamația redactată în limba franceză, la 30 Mai 1851⁴ Bolintineanu face apel la patrioții români: „Soldats du dévouement et hardis pionniers de l'avenir, vous marchez à la conquête de la liberté“, scrie convins poetul român.

Scrierea e interesantă pentru stilul cald, plin de poezie și avânt. ... Cugetarea e înăbușită, talentul omorît în germenle său. Censura împiedică apariția scrierilor politice, suprimă orice carte de istoria țării, împiedică orice idee filosofică și urmărește să readucă întunericul în spiritele noastre.

... Cinste, onoare, pariotism, tot ce purifică inima și înalță sufletul au ajuns cuvinte primejdioase, ce slujesc ca pasport pentru exil. După acest strigăt de alarmă, sunt zugrăvite tristele roade ale protectoratului rusc și autorul arată că nu înțelege buna voință și bunele intențiuni ale Puterilor europene, față de integritatea teritoriului nostru, dacă se mulțumesc numai să evacueze armatele streine, fără a pune frâu proiectelor de întindere și mărire a Rusiei. Nu e o dovadă că au conștiința situației și nevoilor principatelor.

Face un tablou trist al situației de plâns, a țărilor noastre, arată rezultatele administrației rusești și urmările organizării ei. Apoi, în scurte, dar hotărâte cuvinte, stigmatizează administrația coruptă și desvăluie primejdia ce amenință dreptul de proprietate, care este la cheremul Domnilor, boerilor și consulatului rusc. Iar visteria Statului prădată sub impulsul lacomilor scribi!

În momentul când se agită problema naționalității române și cele două mari puteri ale Europei — Franța și Anglia — iau în mână

¹ 15 Aprilie 1851, Paris, De Soye et Comp. imprimeurs, rue de Seine, 36. cf. *Ms.* 6, Acad. Rom., p. 13—16.

² I. Voinesco, P. Teulesco, N. Teologu, Deivos, P. Nenishor, Iscovesco, Neagoie, Andreesco, Jorano, etc.

³ Cf. I. Ghica, *Scrisori*, 1887, p. 703—704. În Societatea Frăția, întemeiată de I. Ghica, N. Bălcescu și Generalul Tell, și al cărei scop era regenerarea și înălțarea patriei, era membru și Bolintineanu.

⁴ De Soye, imprimeurs, rue de la Seine, 36. Semnat: D. Bolintineanu, en rédacteur en chef du journal „Popolo suveran“, à Bucarest. — cf. *Ms.* 82, Acad. Rom., p. 452.

cauza civilizației, Bolintineanu socotește că e datoria oricărui Român să pună în fața judecătorilor, un expozeu al moravurilor, istoriei, trebuințelor și aspirațiilor popoarelor, a căror salvare vor s'o pregătească. Deaceea a scris cartea „*Les Principautés roumaines*“¹.

E necesar — spune el — să se știe de către marile națiuni ale Europei, că în Răsărit trăește un popor, ce păstrează în sângele lui, odată cu origina-i nobilă, și sentimentele bărbătești ale popoarelor libere.

E de ajuns să vrea Franța și Anglia, și cele cinci milioane de Români din Principate se pun la dispoziția lor, atât ca un punct de existență împotriva barbarilor de Nord, cât și ca isvor de viață comercială.

Mulțumită acestor două țări mari, s'a sfărâmat Protectoratul rus și se ivesc zorii reînvierii țărilor românești la drepturile lor firești, la adăpostul unei protecții legale și dezinteresate.

Autorul face apoi un istoric al vieții Românilor, al stărilor sociale și culturale, al literaturii, și ajunge la concluziunea necesității de a se constitui un stat autonom român, cu administrație internă independentă, cu unirea Principatelor, inclusiv Basarabia, și cu garanția marilor puteri.

Bolintineanu relevă influența binefăcătoare a Franței, prin oamenii de litere, care sunt arbitrii opiniei publice, precum și prin tinerii ce au învățat în această țară civilizată. Dar Franța n'a avut oameni pregătiți, să ne cunoască și să ne înțeleagă. Numai la venirea în țară, a Francezului Poujade, consul general la București, s'a putut cunoaște chestiunea Principatelor și s'a simțit interesul Franței față de Români.

Înainte de venirea lui Poujade, consulul general al Angliei, Colghum, om de caracter și abil diplomat, a protestat împotriva actelor arbitrare ale Rușilor, în țările noastre, și astfel protecția engleză a devenit un sprijin pentru umanitate. În adevăr, Rusia n'a cruțat nimic, ca să înăbușe la Români, orice sentiment de naționalitate și să împiedice orice progres intelectual și material. Dimpotrivă, marile puteri apusene încurajează și trebuie să încurajeze acest sentiment civilizator.

În toamna anului 1857, în urma intervenției membrilor din Divanul

¹ D. Bolintineanu, *Les Principautés roumaines*, 1854. Paris, De Soye et Bouchet, imprimeurs libraires, 2 Place du Panthéon, 2, 1854.

ad-hoc, pe lângă Puterile garante, exilații români, printre care și Bolintineanu, obținură învoire să se întoarcă în țară¹.

Cu un an înainte, în 1856, acesta publicase la Paris o broșură, în scopul de a lămuri opinia publică și diplomatică a Apusului, asupra intențiilor ce nutresc puterile vecine față de țările românești, cu privire la viitorul poporului nostru. Broșura era intitulată: *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques*².

În scrierea sa, Bolintineanu recunoaște că Franța și Anglia au venit în ajutorul Principatelor române, în 1853, dar arată că fără unirea lor, nu li se putea face niciun bine. E cu neputință să fie un singur Român — scrie autorul — cu inteligență și inimă, care să aibă altă părere în privința aceasta, afară dacă n'o fi vreun ridicol aspirant la domnie, ale cărei șanse de reușită s'ar micșora prin unirea țărilor la olaltă.

Bolintineanu analizează rațiunile pentru cari Turcia și Austria se opun unirii Românilor și precizează poziția Principatelor față de aceste două Puteri: în timp ce Românii caută a se sustrage stăpânirii otomane, Austria tinde să pună mâna pe Principate de teamă ca nu cumva noua organizare a acestor țări să atingă posesiunea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei. Turcii la rândul lor nu vedeau cu ochi buni întărirea Românilor, prin unire, de teamă ca forța lor să nu se îndrepte împotriva imperiului suveran.

Românii, însă, n'ar fi avut interes să sfarme legăturile cu Turcia, dacă aceasta ar fi respectat tratatele încheiate în decursul vremilor. Și departe de a vătâma puterii suzerane, Românii întăriți prin unire, ajungeau o forță, ce putea fi folosită împotriva tendințelor de expansiune, ale Rusiei și Austriei.

Autorul consacră apoi pagini evocatoare figurilor patrioților români, care luptă pentru înfăptuirea idealului unirii: Câmpineanu, C. Cantacuzen, Prințul Știrbei, Gh. Bibescu, I. Heliade, I. Manu, I. Văcărescu, C. Negri, M. Kogălniceanu, N. Crețulescu, Odobescu, și alții.

¹ Cf. „Neamul românesc literar“, 1911, p. 42—43 : în anul următor, Bolintineanu publică la București, în ajunul Unirii Principatelor, cu începere dela 11 Oct. 1858, un jurnal politic și literar, *Dâmbovița*, pentru a continua propaganda începută în streinătate, în favoarea cauzei românești. Scopul acestui ziar era : Unirea Principatelor sub un principe strein, autonomia și instituții liberale, în Spiritul Convenției, potrivite cu ideile timpului și cu năzuințele țării.

² Par B.*** Paris, Imprimerie Baily, Divry et C-ie, Place Sorbonne, 2.

La sfârșit, cere egalitatea drepturilor politice pentru Români, pe lângă punctele fundamentale ale noii organizații de Stat: unirea țărilor, sub suzeranitatea Porții, cu un principe ereditar român, ales de națiune.

Asupra lui Dimitrie Bolintineanu, Cf. Anghel Demetrescu, *Anale literare*, 1885—86; D. Bolintineanu, *Poezii*, col. II, 1877, p. 338; *Foaia*, 1846, p. 376 (cf. N. Iorga, *Ist. lit.* 5.—19, II, p. 250).—Asupra credințelor politice ale lui Bolintineanu, v. N. Iorga, *I. l. s.* 19, III, p. 67—68.—Asupra plecării sale din Paris, v. „Foaia“, 1846, p. 376 (cf. Iorga, *I. l. r. s.* 19, II, p. 250).—Scrieri în limba franceză, ale lui Bolintineanu: *Princip. roumaines*, 1854; *Brisés d'Orient*, 1866; *L'Autriche, la Turquie et les Moldovalaques*, Paris, 1856.

Ms. 235, Ac. Rom: scrisori adresate aproape în întregime familiei Zane, între 1852 și 1865, cu impresii și inf. politice și literare; „Neamul românesc“, 1909. p. 463 și urm; 514 și urm.: scrisori din timpul exilului, cu inf. interesante privitoare la colonia emigraților români din Orient. Tot despre Bolintineanu: D. Bolintineanu, *Călătorii la Rom. din Macedonia*, 1858; V. Vircol, în „Revista Idealistă“, 1905, Iulie, p. 9; P. Chițu, „Conferință“, 1886, Craiova N. Predescu, „Poeți și artiști“, Buc. 1900; G. Pavelescu, „Viața și opera lui D. Bolintineanu“.

III.

ROLUL LUI VASILE ALECSANDRI

Glasul suferințelor române — scria Vasile Alecsandri în 1855¹ — a găsit răsunet în inimile generoase din Franța și alte țări, care cu însuflețire vrednică de recunoștința noastră s'au făcut apostolii României, nobili campioni ai drepturilor și naționalității noastre. Și el arată că dintre toate misiunile omenești, cea mai nobilă e de a întinde o mână prietenă națiilor căzute, care aspiră a se ridica în picioare și a lua rând printre celelalte nații mari, glorioase și puternice.² Națiile apusene de viță latină au trăit un lung șir de veacuri, fără măcar a visa că aveau chiar pe marginea Europei, la porțile răsăritului, zece milioane de frați și fără a auzi glasul suferințelor lor.³ Europa s'a încredințat nu numai de adevărata noastră naționalitate, dar chiar de drepturile noastre politice.⁴

Vasile Alecsandri a înregistrat amănunțit evenimentele de după revoluția dela 1848, fiind martor ocular al lor și, de cele mai multe ori, unul dintre actorii principali. Astfel corespondența dintre el și celălalt corifeu al acțiunii pentru renașterea României, Ion Ghica, devine izvor de bogate informațiuni și reflecțiuni asupra stărilor din acele vremuri, atât de frământate.

În Decembrie 1848, Alecsandri comunică lui Ion Ghica despre înmulțirea coloniei române din Paris, cu elemente de luptă pentru popularizarea cauzei românești: „Colonia moldo-valahă crește zilnic. Astfel am văzut sosind zilele din urmă pe fratele meu, Negri, Lascăr Rosetti, Casimir, M. Epurianu și I. Ionescu; în scurt timp așteptăm pe alții, atât dela Brașov, cât și dela Cernăuți“⁵.

Și vorbind despre rolul emigraților români, temperamentul lui poetic se împletește cu amărăciunea realității, când se exprimă în altă scrisoare, în felul următor :

¹ *România literară*, 20 Martie 1855, p. 142; ² *ib.* p. 144; ³ *ib.* p. 142;

⁴ *ib.* p. 141.

⁵ *Ms. Acad. Rom.* 803, f. 20; corespondența e în limba franceză.

„... ne sommes nous dans la position si intéressante de jeunes et malheureux émigrés et à ce titre ne devons nous pas avoir sur nos fronts plus ou moins dévastés un pâle reflet de mélancolie ? Nos paroles elles-mêmes ne doivent-elles pas traduire des douleurs intimes, des regrets profonds, accompagnés d'hélas et illustrés de points infinis d'exclamation ?... O, destinée amère, amère destinée !“¹.

În aceeași scrisoare adaugă : „Nous avons devant nos yeux le spectacle de notre patrie livrée aux mains des ennemis“.

Iar la fila 11 a aceluiaș manuscript, reflecțiunile sale iau un caracter mai general :

„... le monde n'est qu'une vaste cheminée, la vie un misérable chemin rempli de ronces et d'épines, et la beauté un parchemin plus ou moins usé, qui nous enchante quand il est bien tendu et qui nous dégoûte quand il est ridé“.

La 11 Sept. 1849 scria lui Ion Ghica că dela sosirea în Paris n'a făcut și n'a scris nimic, pe motivul că era desgustat de politica „épicière“ din Franța. Interesul pecuniar stăpânea majoritatea inimilor „cela au point que la Bourse hausse à mesure que la question des libertés européennes baisse“. Și apoi : „c'est un véritable bascule maniée par deux mobiles infames : l'égoïsme et l'aveuglement des passions“².

La 1 Dec. vorbește de o „luptă epistolară“ cu familia, el voind să rămână încă la Paris, iar familia dorind să se înapoieze în țară. Alecsandri e nevoit să cedeze voinței părintești, „qui me menace de me couper les vivres dans le cas où je prolongerai d'un mois mon séjour en France. Comment vivre sans vivres !...“ Și plecă, dar „vexat la punctul cel mai superlativ“³.

Îl găsim revenit la Iași (Iunie, 1850), dar scriind amicului său Ghica că scopul principal al scrisorii e ca să-i dea întâlnire, în vară, la Paris sau la Londra. Imită-mă, îi scrie Alecsandri, ca să ne putem întâlni și îmbrățișa într'o zi frumoasă, în Place de la Concorde⁴.

În Aprilie 1852 îl găsim din nou la Iași, scriind, de data aceasta, lui Nicolae Bălcescu că e obligat să nu se miște din Iași până la

¹ Ms. 803, f. 13.

² În același ms. se spune că Bălcescu locuia la 27 oct. 1851, la Hyères Drept. du Var, Chateau Denis. ³ Ms. 803 f.. 23.

⁴ Ms. 803, f. 27, 29.

La 11 Sept. 1849, Alecsandri locuia la Paris, în Rue Neuve Vivienne, 38 bis ; iar mai târziu : la 19 Dec. 1852 în Rue Lafitte, 11, la 17 Noemvrie 1860, în Rue de Rivoli, 174 și apoi în Bd des Capucines, 371 (Ms 803, f. 34).

sosirea fratelui său, dar că e sigur să poată pleca la Paris, la începutul lui Septemvrie¹.

La 19 Dec. 1852, îi scrie lui Ghica, din Paris², iar la 18 Noemvrie anul următor, din Madrid, unde plecase într'o excursiune, din Paris, și unde e mulțumit c'a găsit o vie simpatie pentru cauză turcă și o indignare generală față de rolul odios al politicii rusești, la Constantinopol și de absurdele pretențiuni ale împăratului Nicolae. Aprinși de entusiasm, mulți Spanioli erau hotărâți să se înroleze în rândurile Turcilor, ca să lupte împotriva puterii moscovite.

În anii următori, aflându-se în țară, arată că a publicat în traducere franceză, la Paris, baladele populare, cu o introducere a lui Ubicini³.

La 3 Martie 1859, îl găsim din nou la Paris⁴; iar în August, același an, din nou la Iași.

* * *

După corespondența acestor corifei ai renașterii României moderne se poate reface firul istoriei și trebuie să ne bizuim pe acest fel de documente, ca fiind cele mai veridice și înfățișând și sbumciumul sufletesc al epocii.

De aceea, paralel cu corespondența lui Ion Ghica, vom analiza și scrisorile dintre Alecsandri și Bălcescu sau alți prieteni de luptă ai vremii.

În scrisoarea dela 25 Oct. 1851, din Paris, adresată lui Nicolae Bălcescu, V. Alecsandri spune că peste zece zile dela acea dată, pleacă spre țară, „să înceapă jurnalul mult dorit care va cuprinde atâtea frumoase compuneri“... (*Ms. 803*, f. 44). E desigur vorba de „România Literară“, pe care însă n'a putut-o publica decât mai târziu. La acea publicație face aluzie și în scrisoarea dela 27 Oct. 1851, din Paris: „de fonder une feuille scientifique et littéraire“ (*Ms. 803*, f. 45)⁵.

În 1861, în foaia din București, „Revista Română“⁶ s'au publicat însemnările lui Alecsandri, din călătoria în Italia, în timpul războiului dela 1859, precum și acelea din excursiunea în Crimeea, după luarea

¹ *Ms. 803*, f. 47; ² *Ms. 803*, f. 48; ³ *Ms. 803*, f. 61—62; scrisoarea e datată 16 Iunie 1855; ⁴ *Ms. 803*, f. 66.

⁵ cf. de asemenea *Ms. 803*, f. 46—47, cu scrisoarea adresată lui Bălcescu din Iași, în Aprilie 1852; precum și *Ms. 803*, f. 48 și 61, de unde rezultă că se găsea în Iași, la 16 Iunie 1855, anul apariției „României Literare“.

⁶ Despre „Revista Română“, aprecieri favorabile din partea lui Alecsandri în scrisoarea din Paris, Ianuarie 1862. (*Ms. 803*, f. 102).

Sevastopolului, despre care amintește în *Ms. 803*, f. 99 (Paris, 25 Noem. 1861). În adevăr, *Ms. 2254*, f. 27, cuprinde descrierea drumului pe mare dela Constantinopol la Crâm :¹ „Crâmul a devenit astăzi colțul de pământ cel mai important, fiindcă pe țărnișele lui se desbate chestia Orientului. El este mai cu seamă pentru noi, Români, locul sacru unde se plăzmuiește viitorul țărilor noastre. Cum se face, dar, că tinerimea română nu aleargă cu entuziasm să se înroleze sub stindardul francez și să combată alături cu acei care acum răsădesc arborele de viață al neamului românesc? Această nepăsare e un fenomen psihologic greu de explicat și totdeodată nu puțin recomandabil pentru simțul de patriotism al stră-nepoților lui Traian“.

De altfel după reslețirea emigrațiilor dela 1848, singurul mijloc de luptă pentru susținerea cauzei românești le rămăsese propaganda scrisă. Mai fiecare își pregătea expunerea crezului său politic, ceea ce era contribuția la opera de renaștere a patriei.

La 1 August 1853, Alecsandri scrie din Paris, lui Ion Ghica, arătându-i bucuria că i-a trimis „manuscriptul“ și că l-a și dat la tipar: „Je m'empresse d'en profiter pour te dire rapidement que j'ai reçu ton manuscrit et qu'il est déjà sous presse. Nous l'avons revu attentivement; et conformément aux pleins pouvoirs que tu nous a donnés, nous y avons fait quelques petits changements. Ton oeuvre étant une oeuvre sérieuse et *destinée à faire sensation dans le monde diplomatique*, nous avons eu devoir en extraire tout ce qu'il y avait de trop violent, de trop personnel. Ainsi nous avons omis toutes choses qui ne pouvaient offrir intérêt au public français et qui donnaient à ton ouvrage une couleur étrangère à la question du moment“².

În „Suvenire din 1855“³—impresiuni din plimbarea „printre ruinele orașului Sevastopol și pe țărnișele Crâmului, ocupate de armatele aliate“ — Alecsandri comunică prietenului său informații despre generalul francez Bazaine și un altul, pe care a avut prilejul să-i cunoască la Crâm în niște împrejurări „ce-mi place a-mi reaminti, căci ele se raportă la un timp de glorie pentru imperiul Franței, un timp de mari evenimente politice *care au produs regenerarea patriei noastre*“.

În timpul acesta, Ion Ghica se afla în insula Samos, în rolul lui

¹ Primele pagini sunt scrise de mâna lui Alecsandri; restul recopiat de o mână streină (pp. 37—39).

² *Ms. 803*, f. 51.

³ *Ms. 2254*, f. 27 și urm.

de guvernator, și acolo îi ajunge și scrisoarea lui Alecsandri din 16 Iunie 1855¹, în care îi înfățișează politica țării :

„Elle consiste comme toujours en intrigues de bas étage, en ambitions mesquines, en changements de ministres, etc. Quant à la partie saine de la population, elle a les yeux fixés sur les événements de la Crimée, ne pouvant plus les diriger du côté des conférences de Vienne. En tout cas, nous respirons à pleins poumons et nous attendons l'avenir en toute sécurité“.

Mai notăm din această prețioasă corespondență, următoarele date :

La 6 August 1860, Vasile Alecsandri scrie din Mircești, lui Ion Ghica, la București că de abia așteaptă luna Octombrie să se ducă la Paris².

La 17 Noemvrie 1860, din Iași, îi dă lui Ghica, adresa dela Paris : Rue de Rivoli, No. 174³.

La 2 Ianuarie 1861, îl găsim, însă, tot la Iași, neputând pleca din pricina vremii rele.

La 12 Noemvrie 1861, Alecsandri scrie din Paris, arătând că a primit scrisoarea prietenului Ghica, 18/30 August. El e instalat în Bd. des Capucines, 37, după ce fusese în misiune extraordinară la Londra, ca să obțină un loc special pentru produsele industriei noastre în palatele expoziției universale ce se anunța (Ms. 803, f. 97). Dar paralel cu chestiunile politice, reprezentantul intereselor României, la Paris și la Londra, nu uita și problemele literare, și astfel îl vedem ocupându-se, în scrisoarea din Ianuarie 1862, datată tot din Paris, de adoptarea unei ortografii consecvente cu origina noastră latină (Ms. 803, p. 102) :

„Ayant prouvé déjà à l'Europe que nous sommes de race latine, il serait juste de lui fournir toutes les facilités de nous connaître de plus près et pour ce fait il faut nous présenter à ses yeux avec un orthographe simple et clair. On sait que nous avons adopté le *â* pour exprimer la voyelle *ă* et le *j* pour *â*. Je ne vois donc nullement la nécessité d'écrire *dupò*, au lieu de „după“ et *ancò* au lieu de „încă“, de même que je trouve superflu d'écrire *suppusu* au lieu de „supus“.

În sfârșit în scrisoarea dela 4 Aprilie 1862, Alecsandri anunță că mai stă la Paris până în Iulie, când se va întoarce în Moldova pentru treburile sale personale, rămânând să revină la Paris, la începutul lui Noemvrie⁴.

¹ Ms. 803, f. 62.

² Ms. 803, f. 90.

³ Ms. 803, f. 93.

⁴ Ms. 883, f. 105.

Note. — Manuscrise privitoare la epoca arătată :

Ms. 2254 p. 64—65. — O scrisoare din Londra 1849, dela Dridri către V. Alecsandri. Un început de răspuns (p. 66). — *Ms. 220 p. 48* : La gente latina, canto di Basili Alex. tradotto da Marco Antonio Canini. — *Ms. 2254* : V. Alecsandri, diverse. — *Ms. 3486* : acte ref. la anii 1824—1882. Interesant pentru „Cântecul gintei lat.“ ; Institutul francez din Iași ; Corespondența politică a lui Mihail Sturza. — *Ms. 131* : Scris. lui N. Bălcescu către I. Ghica ; și altele, Publicate de I. Ghica.

Ms. 82 p. 446 — Act original : „Azi 28 Noem. (1848) emigrația din Paris, adunându-se în Sala seanțelor, au ales o comisie alcătuită de trei persoane și anume : D. I. Voinescu, D. Dim. Bolintineanu, D. Grigorie Marghiloman, cu misiunea de a lua socotelile dela toți acei emigrați ce vor fi avut bani publici...“ Aceeași comisie să se ocupe și de socotelile bănești dinainte de revoluție și să refere „cuvintele“ (motivele) pentru care nu s'ar da... Se mai alege un comitet cârmuitor al „întăriturilor Emigrației și României“ alcătuit din : I. Ghica, Gh. Maghero, N. Bălcescu, D. Brătianu, C. A. Roset, care să alcătuiască un Statut, să-l supună la adoptarea emigrației. Acest act e subscris de 14 inși : I. Voinescu, A. G. Goleșcu, C. Bălcescu, I. C. Brătianu, D. Brătianu, M. Marghiloman, Roset, G. Maghero III, N. Bălcescu, D. Paleologu, D. Bolintineanu, Săulescu, Winterhalder și un nume indescifrabil.

Ms. 803—825 : Scrisorile lui V. Alecsandri către I. Ghica (1842—1890). — *Ms. 808* : Alecsandri către I. Negruzzi (1867—1889). — *Ms. 809* : Alecsandri, coresp. diversă. — *Ms. 2300* : V. Alecsandri către soția sa (1866—68). — *Ms. 821* : Alecsandri, fragmente și cugetări. — *Ms. 822*, Alecsandri : Suvenir din viața mea“ : 1859—1861—1863. Istoria misiilor mele politice în Franța, „Englita și Italia“. — *Ms. 1668* : Scrisori originale : I. Maiorescu către A. Goleșcu (1848—49), etc. Două scrisori autografe ale lui V. Alecsandri (1881—1883). *Ms. 1686* : Scrisori și telegrame primite de d-na Alecsandri în luna Aug.—Sept. 1890, cu prilejul morții poetului. *Ms. 1786* : 34 scrisori (282 m. + ș fr.) ale lui V. Alecsandri către Dim. Olănescu (1879—1889). — *Ms. 2619* ; Alecsandri, scrisori 1860—70, către Pantazi Ghica ; 1876, către C. Negri ; 14 scrisori către Titu Maiorescu — *Ms. 3137* : Scrisorile lui Alecsandri către Nic. Pisoski (1866—1887) — *Ms. 3177* : Scrisori (1857—1891), de-ale lui V. Alecsandri Sir Henry, Lady Buliver către Alecsandrina Ghica. — *Ms. 3349*, Alecsandri 1846—78 : Scrisori, teatru, poezii : Alex., Băl., D. Bolintineanu către Hurmuzaki. — *Ms. 3351*, Scris. către Titu Maiorescu 1867—1888, dela V. Alecsandri, C. Negruzzi, G. Sion. — *Ms. 3489*, V. Alecsandri, „Proză și Poezii“. *Ms. 3749*, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu și I. Ghica către Gr. Ventura (1877—1885). — *Ms. 3814* : Album, unde e un autograf al lui Alecsandri. — *Ms. 3926*, Alecsandri și altele. — *Ms. 3370*, V. Alecsandri către G. Bengescu (1885—1890).

PROPAGAREA LITERATURII ROMÂNEȘTI

În timpul celor mai vii dueluri, între scriitorii franco-români deoparte, și puterile interesate de alta, între drept și tiranie, între aspirațiile la viață liberă și poftele de dominație, scriitorii români găseau răgazul necesar să facă cunoscut opiniei europene și alt aspect al dreptului nostru la viață proprie: creațiile spirituale ale poporului român. Între motivările diferitelor memorii adresate guvernelor și parlamentelor străine, precum și presei în genere, nu lipsia argumentul individualității noastre proprii, păstrate prin limbă comună, tradiție, credințe, obiceiuri.

Despre limba noastră, opinia generală o găsim fixată în tratatele generale străine, în care se scria adevărurile stabilite prin cercetările oamenilor de știință¹. Limba română se distingea prin armonia, grația și bogăția ei, făcând cinste surorilor sale mai mari — franceză, italiană, spaniolă, de aceeași obârșie latină.

În 1853, La Paris, Vasile Alecsandri, la stăruința prietenilor săi, adună într'un volum poeziile ce scrisese până atunci: *Doine, Lăcrimioare, Suvenire*, din care unul dintre compatrioții săi, literat de seamă, I. Voinescu, a tradus în limba franceză prima parte „Les Doïnas“ (1852).

Aceste poezii erau inspirate din poeziile populare, culese de poetul român.

Baladele sunt mici poeme, în care se cântă faptele mari ale domnilor și ale eroilor populari.

Doinele sunt mici poezii, ce seamănă cu cântecele truverilor din Franța și cu „lieder“-urile Germanilor. În ele, poetul popular își exprimă cântecele de iubire, de libertate și de țară.

„Doina este inspirată de dor, acest sentiment ce nu se poate defini, dar care cuprinde în același timp și regret, și speranță, și durere, și iubire, și care — se zice — omoară pe cel ce-l atinge. Adesea călătorul, cum trece Carpații, aude de departe un fluer, care cântă încet una din acele arii plângătoare, pe a cărei melodie n'o poate reda decât un glas de femeie; stăpânit de un farmec necunoscut, se oprește și-și ciulește, fără să vrea, urechea, ca să asculte mai bine, aceste suspine ale muntelui“.

Românul e poet, prin sentiment și expresie. Fie că-l muncește

¹ Malte-Brun, *Géographie Universelle*, livre CXIX, tome 4, p. 353, Paris, 1853; cf. „România Literară“, p. 307.

dorul, fie că se deșteaptă în el avântul amintirii gloriei strămoșilor, el cântă și inspirația-i alunecă pe buze, ca dintr'un izvor nesecat. Graiul lui obicinuit e plin de pitoresc, în imagini grațioase și sguđitoare.

Acestea reies din Baladele publicate și în limba franceză. Marile calități ale spiritului românesc manifestat în poezie îl disting încă odată de popoarele streine, cu care a venit în contact, de Slavii, cărora nu le aparține, și-l apropie de marea familie a popoarelor latine. Nu e de ajuns gloria străbună; trebuie lămurit caracterul intim al sufletului poporului, pentru a-i pregăti viitorul.

Acest suflet, păstrat dealungul veacurilor, trebuie readus la viață nouă. Trebuie ca poporul, descendent din Dacia de după Traian, să joace rolul mare al strămoșilor. Sunt opt milioane de oameni, de origină latină, pe care trebuie să-i recunoască și să și-i apropie, națiunile latine din Apus. Ce garanție mai bună pentru echilibrul european decât această Românie, atât de generos înzestrată de Providență, și care ca un stejar își reunește ramurile pentru a reconstitui arborele măreț, nobilul rege al pădurilor!

* * *

Fermecat de inspirația populară, am văzut că I. E. Voinescu trduce poeziile lui Alecsandri: *Les Doinas*¹.

Din scrisoarea adresată lui Alexandru Weill și așezată în fruntea volumului rezultă că traducătorul cunoscuse de curând pe acest cărturar francez, care manifestase o caldă simpatie pentru cauza Românilor.

Folosindu-se de această dispoziție sufletească, Voinescu zugrăvește în scrisoarea ce-i adresează, istoria poporului său, cu toate vicisitudinile prin care a trecut. „Europa—scrie el—nu-și poate face idee de asemenea situație...“; „Europa nu-și mai amintește că facem parte din aceeași mare familie latină și — cum observă foarte drept Saint-Marc Girardin în ale sale „Souvenirs de voyage“, — ne confundă cu alte nații streine...”

Deabia de vreo treizeci de ani patria noastră a pășit pe calea progresului și a civilizației; deabia de-acum asistăm la mângâietorul spectacol al regenerării gândirii românești... S'a efectuat în acești ultimi 30 de ani o prefacere intelectuală de așa importanță, c'ar fi nedrept să fim socotiți nevrednici de atenția Europei.

Am simțit nevoia — continuă Voinescu — să vorbesc de două

Paris, De Soye et Bouchet, Imprimeurs, 36, rue de Seine, 1853, pp. 111.
Pag. 5—6: scrisoare a lui Voinescu către Alexandre Weill.

lucruri scumpe: despre trecutul țării mele și despre titlurile sale de simpatie a Europei. Dând o traducere a poeziilor lui Alecsandri, el a vrut să ofere publicului francez unele din principalele monumente ale literaturii noastre tinere.

* * *

Un cercetător asiduu al manifestărilor spiritului românesc¹, sub aspectul produselor sale intelectuale, prieten și sprijinitor al Românilor, secundantul statornic al marilor noștri patrioți, autorul diferitelor studii asupra României, A. Ubcini, publică, întâi în „Revue de l'Orient“, apoi în broșură aparte, studiul său asupra Baladelor și Cântecelor populare, culese de Vasile Alecsandri.

Scriitorul francez e în curent cu tot ce s'a publicat, în limba sa, despre Români și despre țara noastră. Cunoaște de asemenea produsele spirituale ale poporului român, manifestate prin literatura cultă și populară. N'avea dreptate Ubcini, în recomandarea poporului român, să-l înfățișeze ca pe un descendent direct al poporului-rege? „Intrebați-l, vă va răspunde, pe idiomul său natal: „Sunt Român“. Și țara ce se întinde la picioarele noastre, cum o numește? „Țara Românească“.

Prin denumirea de „Român“, el înțelege un om brav, puternic, rășboinic: „ce Român!“, „ce pui de Român!“

„Apa trece, pietrele rămân“ — spune un proverb. Valul năvălirilor a trecut și Românul a rămas în picioare, asemenea unei stânci pe care valul mării îl acoperă, fără a-l zgudui.

O scurtă privire asupra istoriei Românilor, demonstrează persistența caracterului poporului, isvorît din vechimea romană. Nimeni n'a putut desnaționaliza pe Români, nici urgia fanariotă.

Renașterea actuală în secolul al XIX-lea îi e familiară scriitorului francez. Pleiada literară dela începutul secolului, cu Iancu Văcărescu, „compatriotul lui Pierre Ronsard“; reforma învățământului cu Gh. Lazar și elevul său, Heliade, al cărui rol pentru cultura românească în Muntenia, ca și a lui Gh. Asaki, în Moldova, a fost covârșitor.

¹ *Ballades et chants populaires de la Roumanie* (Principautés danubiennes, par A. Ubcini) auteur des *Lettres sur la Turquie*. Extrait de la „Revue de l'Orient, l'Algérie et des Colonies“, mai et octobre, 1885. Paris, Just Rouvier. Libraire, Editeur de la Revue de l'Orient..., 20, Rue de l'Ecole de Médecine, 1885, pp. 30.

Cf. de asemenea: *Introduction aux Ballades et Chants pop. de la Roumanie* (Princ. Danub.), recueillis et traduits par V. Alecsandri, Paris, E. Dentu, 1855.

Amintește despre „La Fontaine moldave“, a lui Donici, cunoaște periodicele românești („Magazin istoric“, „Propășirea“), citează cu admirație pe Kogălniceanu, I. Ghica, Alecsandri care scrisese la 31 Ianuarie 1884, poezia evocatoare, a regenerării patriei sale; și Bălcescu, pe a cărui „Putere armată la Români“ o găsia tradusă și publicată în „Revue de l'Orient“¹.

Stăruie asupra rolului lui Alecsandri în culegerea poeziilor populare. Poetul român a colindat munții și câmpiile României și a cules baladele, doinele, horele. Vorbește despre jocurile naționale, despre colinde, tradițiile mitologice și superstiții. Relevă afirmația lui Vaillant asupra caracterului acestor tradițiuni: dovadă de romanitate.

Note.— Titlurile poeziilor traduse de Ubicini în culegerea *Ballades et chants populaires de la Roumanie* :

I. La petite Brebie (Miorița). II. Hercule (Erculean). III. Le Dragon (Baurul). IV. La Malédiction (Blastemul). V. Le Voile et l'anneau (Naframa și Inelul). VI. Boujor. VII. Le Coucou et la Tourterelle (Kucul și Turturica). VIII. L'ombre (Neluca). IX. Le Roumain Groué Grozovan. X. Le Soleil et la Lune (Soarele și Luna). XI. Novak et la fille du Kadi (Novac și fata Kadiului). XII. Dolca. XIII. Le Paon des Forêts (Păunașul Codrilor). XIV. Codréau. XV. Le Choléra. XVI. Le pauvre Serbe (Serb sărac). XVII. Kira. XVIII. Toma Alimoch. XIX. La colline de Bourtchel (Movila lui Burchel). XX. Chalga. XXI. Bogdan. XXII. Constantin Brancovan. XXIII. Le Monastère d'Argis XXVI. Mihou.

Tot Ubicini, — într'un savant „aperçu“, așezat în fruntea volumului lui Alecsandri „Grammaire de la langue roumaine“, publicat la Paris, Maisonneure et C-ie 1863, după îndemnul lui Prosper Mérimée, sub pseudonimul V. Mircesco — a expus originile și desvoltarea limbii române.

¹ 1846, t. X, p. 81.